

— Ζῶ δυστυχισμένος. Δυὸ χρόνια τώρα ἀποφεύγω τὸν κόσμον, μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ συνδιαλεχθῶ. Εἶμαι κουφός. Ἄν εἶχα ἄλλο ἐπάγγελμα, ἔστω. Ἄλλὰ γιὰ μένα, ἡ κατάστασις εἶναι τρομερή. Στὸ θέατρο πρέπει νὰ κάθομαι κοντὰ στὴ σκηνὴ γιὰ νὰ καταλαβαίνω τὸν ἠθοποιό. Δὲν ἀκούω τοὺς ὀξεῖς τόνους τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φωνῶν, ἂν καθήσω μακρὰ. Ὅταν μιλοῦν σιγὰ, ἀκούω μόλις, ὅταν ὁμως φωνάζουν μοῦ εἶναι ἀνυπόφορο. Πολλὲς φορές καταράστηκα τὴ ζωὴ μου. Ὁ Πλούταρχος μὲ ᾤδηγησε στὴ ἐγκαρτέρησι. Θέλω, ἂν εἶναι δυνατόν, ν' ἀψηφίσω τὴ μοῖρα μου. Ἄλλὰ ἔρχονται στιγμὲς ποὺ εἶμαι τὸ πιὸ δυστυχισμένο πλάσμα τοῦ Θεοῦ. Ὑπομονή! Θριβερό καταφύγιον! Κι' ὁμως εἶναι τὸ μόνο ποὺ μοῦ μένει».

Σπαράζεται ἡ καρδιά μας μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀνέκφραστη τραγωδία. Πιὸ τραγικὴ ἀκόμη εἶναι μιὰ φράσις τοῦ πρὸς τὸ Βέγκελερ, ποὺ τὸν καλεῖ κοντὰ του :

«Δὲ θᾶμαι εὐτυχισμένος στὸ σπίτι σας. Κάθε στιγμὴ θὰ διαβάζω τὸν οἶκτον στὰ πρόσωπά σας».

Τὰ πρῶτα τοῦ ἀριστουργήματα πέφτουν ἀπάνω στὴ θλιβερὴ αὐτὴ ἐποχῇ. Οἱ ἐπὶ τὰ πρῶτες σονάτες γιὰ πιάνο, τὸ πρῶτον κονσέρτο γιὰ πιάνο, καὶ πολλὰ κομμάτια μουσικῆς δωματίου. Κανεὶς σπαραγμός σ' αὐτὰ τὰ ἔργα. Ἐχουν ὅλα τὴν ἐπίδραση τοῦ Χάϋδν καὶ τοῦ Μότσαρτ. Ἡ πιὸ ἰσορροπημένη ψυχικὴ ὕγεια μᾶς ξαφνίζει. Πῶς νὰ ἐξηγηθῇ αὐτὴ ἡ αἰσιόδοξη μουσικὴ, ποὺ γράφτηκε στὶς πρῶτες ἀγωνίες τῆς ἀρρώστειας του ; Ὁ Ρομαῖν Ρολλάν δίνει μιὰ ἐξήγησι :

«Οἱ παληές, εὐτυχισμένες ἡμέρες, γράφει, δὲ σβύνουν μὲ μιὰς. Ἡ ἀκτινοβολία τους διαρκεῖ πολὺν καιρό».

Ἴσως ὁμως τὰ χαρούμενα αὐτὰ ἔργα νὰ τὰ εἶχε συλλάβει τὴν εὐτυχισμένη ἐποχῇ τῶν πρώτων τοῦ ἐπιτυχίων στὴ Βιέννη.

Λίγο ἀργότερα, τὸ 1799, ἡ Παθητικὴ σονάτα μᾶς πρωτανοίγει τοὺς κόσμους τῆς ὀδύνης. Ἄλλὰ ἀμέσως μετὰ, ἡ πρώτη συμφωνία, τὸ 1800, εἶναι σὰ νὰ προσπαθῇ νὰ μᾶς πείσῃ πῶς δὲ συμβαίνει τίποτε.

Προαίσθημα πῶς τὸν περιμένει κάποια εὐτυχία ; Ἴσως.

Τ Ζ Ο Υ Λ Ι Ε Τ Τ Α

Τὸ 1861, γράφει :

«Τώρα ζῶ κάπως πιὸ εὐχάριστα, γιὰτὶ συναναστρέφομαι πάλι μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴ τὴ μεταβολὴ τὴν προκάλεσε μιὰ ἀγαπημένη, μάγισσα κοπέλλα, ποὺ τὴν ἀγαπῶ καὶ μ' ἀγαπάει. Μετὰ δυὸ ἔτη, ἔρχονται λίγες εὐτυχισμένες στιγμὲς, κι' εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ σκέπτομαι πῶς ὁ γάμος θὰ μπορούσε νὰ μὲ κἀνῃ εὐτυχισμένο. Δυστυχῶς δὲν ἀνήκει στὴ ἴδια κοινωνικὴ τάξη μ' ἐμένα».

Ἡ «μάγισσα» κοπέλλα ἦταν ἡ περίφημη Τζουλιέττα Γκουϊτσάρντι. Ἐμεινες σὴν ζωὴ τοῦ Μπετόβεν. Οἱ εὐτυχισμένες αὐτὲς στιγμὲς ἦταν ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἀπέραντης τραγωδίας.

Ἀνάμεσα στὶς τόσες γνωριμίες τῆς Βιέννης ξεχώριζε ἡ οἰκογένεια Μπροῦνσβικ (Brunswinck), Τρεῖς ἀδελφὲς κι' ἕνας ἀδελφός. Μὲ τὸ Φράντς Μπροῦνσβικ ὁ Μπετόβεν συνεδέετο στενά. Ἡ Τερέζα κι' ἡ Ἰωσηφίνα ἦταν μαθητρίδες τοῦ στοῦ πιάνο. Σιγὰ - σιγὰ ἄρχισε νὰ πλέκεται τὸ εἰδύλλιο. Φαίνεται πὼς τις ἀγάπησε καὶ τις дуό. Ἄλλὰ ἡ Ἰωσηφίνα παντρεύτηκε σὲ λίγο, κι' ἔτσι ἔμεινε ἡ Τερέζα, ἡ μόνη φωτερὴ ἀχτίδα τῆς ζωῆς του.

Τὶ σύνδεσμος ἀναπτύχθηκε μεταξύ τους τὰ πρῶτα χρόνια, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ξέρη. Τὸ 1801 ὅμως, περνάει φωτερὸς ἀνεμοστρόβιλος, ποῦ τοῦ παραίξει σὰν ἀνοιξιὰτικὴ πνοὴ τῆ ζωῆ, ἡ Τζουλιέττα Γκουϊτσάρντι.

Πρωτοξαδέλφη τῶν Μπροῦνσβικ. Κοπελίτσα 16 ἐτῶν τότε, ὅταν πῆγε γιὰ μαθήματα πιάνου στοῦ Μπετόβεν. Τσαχπίνα, γελαστὴ, ὅσο ἡ Τερέζα ἦταν σοβαρὴ καὶ παθητικὴ.

Ἡ νιότη τοῦ Μπετόβεν ξυπνάει. Τριάντα χρονῶν! Στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας του! Μὲ τὴν ἀρρώστειά του εἶχε νομίσει πὼς τὰ νιάτα του ἔφυγαν γιὰ πάντα. Στὸ ἀντίκρουσμα τῆς Τζουλιέττας ξεχνάει τὴ συμφορὰ. Γράφει στὸν πιστό του Βέγκελερ: Ἡ νιότη μου, τὸ καταλαβαίνω, τώρα μόλις ἀρχίζει. Δὲν ἦμουν πάντα ἀσθενικός; Τώρα τελευταία δυνάμωσα καὶ σωματικὰ καὶ πνευματικὰ. Κάθε μέρα φθάνω πρὸ πολὺ στοῦ σκοποῦ ποῦ αἰσθάνομαι ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸν περιγράψω. Δὲ θέλω ν' ἀκούω γιὰ ἡσυχία. Μόνο νὰ μισοελευθερωθῶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστειά μου!... Θέλω ν' ἀρπάξω τὴ μοῖρα ἀπὸ τὸ λαιμό, βέβαια δὲ θὰ με λυγίσῃ ἐντελῶς. Ὡ, εἶναι τόσο ὠραῖο νὰ ζήσης χίλιες φορὲς τὴ ζωὴ σου! Γιὰ μιὰ ἡσυχὴ ζωὴ, τὸ καταλαβαίνω, δὲν εἶμαι πιά πλασμένος»,

«Τὴν ἀγαπῶ καὶ μ' ἀγαπάει». Ὅταν τάγραφε ἀλαλλάζοντας ἀπὸ χαρὰ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Μπετόβεν, ἴσως νὰ ἦταν ἀληθινὰ. Σὲ λίγο ὅμως, τὸ 1803, ἡ Τζουλιέττα παντρεύεται μὲ τὸν κόμητα Γκάλλενμπέργκ, ποῦ ἦταν σκηνοθέτης καὶ συνθέτης κι' αὐτός.

Κανεὶς δὲν παραξευεύτηκε. Ὅλοι τὸ βρῆκαν φυσικὸ πὼς ἡ χαριτωμένη αὐτὴ κοπέλλα ποῦ γινόταν τὸ κέντρο στὶς συναναστροφές, δὲ θὰ μπορούσε ποτέ νὰ ταιριάσῃ μὲ τὸν ἀπελέκητο, λιγόλογο αὐτὸ κι' ἰδιόρρυθμο καλλιτέχνη, ποῦ ἦταν καὶ σχεδὸν κουφός.

Ὁ γίγας κλονίζεται. Τὸ λογικὸ του σαλεύει. Ἡ ἀρρώστεια του χειροτερεύει. Ἐφιαλτικὰ βουϊτὰ τὸν βασανίζουν νύχτα - μέρα. Ὅποια θεραπεία καὶ νὰ δοκίμασε δὲν πέτυχε. Κουφαίνεται, τὸ νοιάθει. Ὅπως κι' ἡ Τζουλιέττα, ποτέ, καμμιά γυναίκα δὲ θὰ τὸν ἀγαπήσῃ.

Σὰ λαβωμένο ἀγρίμι πάει καὶ κρύβεται σ' ἕνα χωριό, στοῦ Χαϊλί-

υκενστατ (Heiligenstadt) ποῦγινε περίφημο γιατί ἐκεῖ πέρασε ὁ τιτάνας τὴν κρίση ἐκείνη πού τὸν ἔφερε ὡς τὸ κατῶφλι τοῦ θανάτου.

Σκέπτεται ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἡ ἠθική του δύναμη ὅμως τὸν κρατεῖ. Ἔχει διαβάσει πὼς εἶναι ἐγκλημα ἡ αὐτοκτονία. Ἀλλὰ ὁ πόθος τοῦ θανάτου τὸν κάνει νὰ πιστεύῃ πὼς λίγες εἶναι οἱ μέρες τῆς ζωῆς του ἀκόμα. Τότε γράφει τὴν περίφημη διαθήκη τοῦ Χάϊλιγκενστατ, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ πονεμένα ποιήματα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

— Ὡ ἄνθρωποι ἐσεῖς πού μὲ νομίζετε ἐχθρικό καὶ μισάνθρωπο, πόσο μὲ ἀδικεῖτε, γιατί δὲν ξέρετε τὴ μυστικὴ αἰτία αὐτοῦ πού βλέπετε. Ἀπὸ τὴν παιδικὴ μου ἡλικία ἡ καρδιά μου ἦταν ἀνοικτὴ, ὅλα τὰ τρυφερὰ αἰσθήματα, κι' ἔτοιμη γιὰ μεγάλες πράξεις. Ἀλλὰ σκεφθῆτε πὼς ἐδῶ κι' ἕξι χρόνια, βρίσκομαι σὲ μιὰ ἀγιάτρευτῃ κατάστασι... Γεννήθηκα μὲ φλογερὴ ἰδιοσυγκρασία, μ' ἄρεσαν οἱ συναναστροφές, κι' ὅμως ἔπρεπε νὰ τραβηχτῶ ἀπὸ τὸ κόσμο, νὰ ζήσω ἔρημος. Τὶ ταπείνωσι ὅταν στεκόταν κάποιος κοντὰ μου κι' ἄκουγε ἀπὸ μακρὰ μιὰ φλογέρα, κι' ἐγὼ δὲν ἄκουγα τίποτε. Τέτοια περιστατικά μ' ἔφεραν κοντὰ στὴν ἀπόγνωσι· λίγο ἀκόμα καὶ θᾶδινὰ μόναχός μου τέλος στὴ ζωὴ μου. Μόνον αὐτὴ, ἡ Τέχνη, μὲ θυγκράτησε. Ἄχ, μοῦ φαινόταν ἀδύνατο νὰ ἐγκαταλείψω τὸν κόσμον πρὶν ἐκπληρώσω ὅλα ὅσα αἰσθάνομαι πὼς μπορῶ νὰ δημιουργήσω. Θεότις, βλέπεις τὴν καρδιά μου, ξέρεις ὅτι μέσα ἐκεῖ φωλιάζει ἡ ἀγάπη στοὺς ἀνθρώπους κι' ὁ πόθος νὰ κάνω τὸ καλὸ. Ὡ ἄνθρωποι, ὅταν διαβάζετε κάποτε αὐτά, σκεφθῆτε ὅτι μ' ἀδικήσατε κι' ὁ δυστυχισμένος ἄς παρηγορηθῆ βρισκοντας ἕνα ὁμοιοπαθῆ του, πού μ' ἔλες τίς δυσκολίες τῆς φύσης, ὅμως ἔκανε ὅ,τι μπορούσε γιὰ νὰ συγκαταλεχθῆ στὶς τάξεις τῶν ἄξιων καλλιτεχνῶν κι' ἀνθρώπων.

Κι' ὅμως ὁ Μπετόβεν δὲν πεθαίνει, ἔχει χρόνια ἀκόμα νὰ ζήσῃ, ἔχει τὰ ὠραιότερα ἀριστουργήματά του νὰ χαρίσῃ στὸν κόσμον.

— Ὡ Θεότις, γράφει ἄλλοῦ, φανέρωσέ μου μιὰ μέρα, μιὰ μέρα μόνη χαρᾶς. Εἶναι τόσοσ καιρὸς πού ὁ βαθὺς ἤχος τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς μοῦ εἶναι ξένος. Πότε, ὦ πότε, Θεέ μου, θὰ τὴ συναντήσω; Πότε; Ὡχι θάταν σκληρό.

Ὅσο σκληρὴ, ἡ ἀλήθεια ἦταν ἀδυσώπητη. Τριάντα δύο ἐτῶν ἀνθρώπος ἔπρεπε ν' ἀποχαιρετήσῃ γιὰ πάντα τὴ χαρὰ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ βαρκοῖα, καὶ μιὰ ἐντερικὴ πάθησις τὸν βασανίζει ἀδιάκοπα.

Πάντως, δὲ βαστάει πολὺ ἡ ψυχολογία τοῦ Μεγάλου. Τὰ ἔργα του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μᾶς δείχνουν τὸν κύκλωπα νὰ τινάζῃ τὴν πέτρα πού τὸν πλακῶνει.

Ἡ σονάτα, ἡ γνωστὴ ὡς «Ἐπὶ τὸ Σεληνόφωσ», ἀφιερωμένη στὴ Τζουλιέττα, ἡ σονάτα μὲ τὸ πένθιμο ἐμβατήριον, ἡ πολυτάραχη σονάτα ἔργ. 31 Νο 2, σὲ ρέ ἔλ., ἡ σονάτα γιὰ πιάνο καὶ βιολί ἡ ἀφιερωμένη στὸν Κρότσερ. καὶ προπάντων ἡ δευτέρα συμφωνία, εἶναι ἔργα ὅπου ἡ ἀπελ-

πισία εναλλάσσεται δραματικά με την πιό πεισμομένη όρμη για δράση, ό θρήνος με την πολεμόχαρη κραυγή. Λυτρωτικά έρχονται τὰ έξωτερικά γεγονότα νά τόν τινάξουν από τις πονεμένες του σκέψεις.

1804. Τρικυμιομένη εποχή στην Εύρώπη. 'Η γαλλική επανάσταση ξεπέρασε πιά τὰ στενά όρια της πατρίδος της, άπλώθηκε στον κόσμο όλον. Δέ μπορεί νά μή λάβη κι' ό Μπετόβεν μέρος στον άγώνα για την έλευθερία. Πολεμάει με τὰ δικά του όπλα. Γράφει την «'Ηρωική». Τραγουδεϊ τον ήρωα όπως τον φαντάζεται, όπως θέθελε κι' ό Ίδιος νά είναι. Με την άνάλυση νου άριστουργήματος αυτού, όπως και μ' όλο τό έργο του Μπετόβεν, θ' άσχοληθούμε άργότερα.

Μετά την 'Ηρωική έρχεται ένα άλλο άριστούργημα. 'Η μόνη όπερα του Μπετόβεν, ό Φιντέλιο. Μετά τον ύμνο στην άντρίκεια, ήμιθεική δύναμη, ό ύμνος στο γυνάικειο ήρωισμό, στή συζυγική πίστη και έγκαρτέρηση.

Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ

"Όταν έγραφε αυτό τό ποίημα στή γυναίκα ό μουσικός, πάλι ή αγάπη πλημμύριζε την καρδιά του. 'Η κόμησσα Τερέζα Μπροδνσβικ παίρνει πάλι τή θέση άπ' όπου την είχε έκτοπίσει τό γελαστό μά ταραγμένο πέραςμα της Τζουλιέττας.

Μαυρομάτα, χλωμή, είναι όλο ψυχή. "Έχει όμως ένα έλάττωμα. Είναι κάπως κυφή. Τόσο τό καλύτερο, θά είναι πιό γλυκειά, πιό έπεικής για τόν κουφό έρωτευμένο. "Ό,τι δέ μπορούσε νά του χάριση ή Τζουλιέττα, ή φωτερή πεταλουδίτσα, θά του τό δώση ή σοβαρή κοπέλλα αυτή, πού ξέρει κιόλας τι θά πη πόνος.

Τό 1806 άρραβωνιάζονται. Περνάει ό καιρός πιό γλυκός για τόν πονεμένο καλλιτέχνη. Κι έπειτα, ή σχέση κόβεται σιγά-σιγά. Γιατί; Κανείς δέν ξέρει.

Δέν άποφάσισε ή άριστοκράτισσα αυτή νά πατήση τις προλήψεις και νά παντρευτή μ' ένα μουσικό; "Η ό Ίδιος ό Μπετόβεν, πού τό είδος της άρρώστειάς του τόν έκανε δύσπιστο και ζοφερό, την άπογοήτευσε, την έφερε σέ σκέψεις άν θά μπορούσε νά ζήση μαζί του εύτυχισμένη; Πάντως ως τό 1810, ή αγάπη τους δέν είχε σβύσει. "Αν έσβυσε ποτέ, είναι ζήτημα. 'Η περίφημη έπιστολή προς την «άθανατη αγαπημένη», προκάλεσε και προκαλέϊ άτέλειωτες συζητήσεις. Ποιά ήταν ή εύτυχισμένη γυναίκα πού αξιώθηκε νά γραφή γι' αυτήν τό πιό ούράνιο άσμα άσμάτων από τόν πιό μεγάλο μουσικό τών αίωνων;

Πολλές άπόψεις, καμιά βεβαιότης. "Ας διαβάσουμε όμως πρώτα μερικά άποσπάσματα του γράμματος:

— "Αγγελέ μου, ζωή μου, έγώ μου . . . ή καρδιά μου ξεχειλίζει από τὰ πολλά πούχω νά σου πώ. Είμαι εκεί πού είσαι, κι είσαι πάντα κι έσύ

μαζί μου. Σ' αγαπώ όπως μ' αγαπās, αλλά πολύ περισσότερο. Τόσο κοντά, τόσο μακριά, . . . Οι ιδέες μου τρέχουν σ' έσένα, άθάνατη αγαπημένη μου, κάποτε χαρούμενες, έπειτα μελαγχολικές, ρωτώντας τη μοίρα αν θα μάς εισακούση; 'Η αγάπη σου μ' έκανε τόν πιό εύτυχημένο και τόν πιό δυστυχημένο άνθρωπο . . . Νά εΐσαι ήρεμη, νά εΐσαι ήρεμη, νά μ' αγαπās Σήμερα, χθές, τί καυτερός πόθος! . . . τί δάκρυα πρὸς έσένα, έσένα, έσένα ζωή μου . . . ».

Τὸ γράμμα αὐτὸ βρέθηκε τὴν ἐπομένη τοῦ θανάτου του στὰ χαρτιά του. Γιατί δὲν στάλθηκε ποτέ; Γιὰ ποιὰ ἦταν προορισμένο; Δίχως ἡμερομηνία, δίχως ὄνομα, ἔνα αἰνίγμα. 'Η άθάνατη αὐτὴ αγαπημένη ἦταν ἡ Τερέζα; 'Ήταν ἡ Τζουλιέττα; 'Η καμμιά ἄλλη πού ξέφυγε ἀπὸ τὴν ἱστορία; 'Όλοι τείνουν νά παραδεχθοῦν πὼς ἦταν μᾶλλον ἡ Τερέζα Μπροῦνοβικ. Γιατί τὸ 1816, δέκα χρόνια μετὰ τὸν ἀρραβῶνα του, ὁ Μπετόβεν ἔλεγε:

«Όταν τὴ συλλογίζομαι, χτυπάει ἡ καρδιά μου, ὅπως τὴν πρώτη φορὰ πού τὴν εἶδα».

'Η Τερέζα Μπροῦνοβικ δὲν παντρεύτηκε ποτέ. Ἐζησε πολλὰ χρόνια μετὰ τὸ Μπετόβεν κι ἀσχολήθηκε σὲ φιλανθρωπικά. Στ' ἀπομνημονεύματα πού ὄφησε, μάς ἀπογοητεύει, γιατί μόνο τὴν πρώτη τῆς συνάντησῆ με τὸ Μπετόβεν ἀναφέρει. Ἐπειτα, οὔτε λέξη γιὰ τὸ αἶσθημά της. Μόνο λίγα λόγια αἰνιγματικά, μὰ πύρινα:

—'Ἐνα πάθος, ἄλλοτε, μοῦ εἶχε κάψει τὴν καρδιά . . .

'Ἴσως νά μὴν ἤθελε νά παραδώσῃ τὸ μυστικὸ της σὸ περίεργο κοινό. Πάντως φαίνεται ἡ πιὸ πιθανὴ «άθάνατη αγαπημένη». Γιατί ἡ Τζουλιέττα δὲν ἔπαιξε ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ Μπετόβεν μετὰ τὸ γάμο της "Όταν τῆς μιλοῦσαν γι' αὐτόν, ἔλεγε:

—'Ήταν φοβερὰ ἀσχημος, καὶ ττυνόταν πολλές φορές φρικτά. Μ' ἄλ'αὐτά, πολὺ καλοαναθραμμένος καὶ γεμάτος λεπτὰ αἰσθήματα.

'Ό Μπετόβεν ὁμως τὴν ἀφίνει μειωμένη στὴν ἱστορία. Σ' ἔνα ἀπὸ τὰ περίφημα τετράδια συνδιαλέξεων πού χρησιμοποίησε γιὰ νά συνεννοηθῆ ἀπὸ τὸ 1816, (ὅποτε ἔγινε τελειῶς κουφός), καὶ πού ἀποτελοῦν ὀλόκληρους τόμους μὲ πολῦτιμα βιογραφικά καὶ ψυχολογικά στοιχεία, βρίσκονται χαραγμένα λόγια σκληρὰ σὲ παρεφθαρμένη γαλλικὴ γλῶσσα:

—'Όταν ἦλθε στὴ Βιέννη, μὲ ζήτησε κλαίγοντας, 'Αλλά τὴν περιφρόνησα. (*Revenue à Vienne, elle cherchait moi pleurant, mais je la méprisais*).

'Ἐργα φλογερά ἔρχονται νά φωτίσουν τὰ χρόνια τῆς αγάπης του γιὰ τὴν Τερέζα. 'Η ὄπερα Φιντέλιο πού ἀναφέραμε πρὶν, ἡ τετάρτη συμφωνία, παράξενα ἤρεμη καὶ ἰσορροπημένη ἀνάμεσα στὰ δύο ἡφαίστεια τῆς τρίτης καὶ τῆς πέμπτης, πού ἀκολουθεῖ καὶ συγκλονίζει μὲ τὴ συγκεν-

τρωμένη, τιτάνεια δύναμή της. Κοντά, κοντά, λυτρωτική, ή Ποιμενική. Στη φύση, στις τρικυμίες της και στις χαρές της, βρίσκει ο πονεμένος τη μόνη λύτρωση.

Κι οι σονάτες. 'Η δπ. 78, ή αφιερωμένη στην Τερέζα, άπλη και γλυκειά, κι ή περίφημη «'Απασσιονάτα», αφιερωμένη στον άδελφό της άγαπημένης του, τον Φράντς Μπρουνσβικ. Κοντά σ' αυτές, πολλές άλλες συνθέσεις, τὰ θαυμάσια κομμάτια μουσικής δωματίου.

ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

Τό 1810 έσβυσε πιά κι αυτό τό δνειρο τής άγάπης. "Ερχεται ή δόξα νά του κλείση τίς πληγές που καίνε ακόμα από την έρωτική δυστυχία. 'Ο θρύλος αρχίζει νά πλέκεται γύρω από τ' όνομά του. 'Από τό 1805 έως τό 1812 έχει μαθητή τον αρχιδούκα Ροδόλφο, που τον λατρεύει. Τά οικονομικά του δέν είναι και πολύ άσχημα. Κατορθώνει νά ζήσει με τά μαθήματά του και με τά έργα του. Δέ λείπουν κι οι άποτυχίες. Οι πολιτικές έπιπλοκές δέν άφίνουν τον κόσμο ήσυχο για καλλιτεχνικές άπολαύσεις. Τό 1805 εισέρχεται ό Ναπολέων θριαμβευτής στη Βιέννη. 'Η πρώτη του Φιντέλιο δίδεται ένώπιον γάλλον άξιωματικών. Δέν ένθουσιάζονται. 'Ο Μπετόβεν άγωνιά. "Ερχονται όμως και ήμέρες άληθινού θριάμβου. "Όσο περνούν τά χρόνια, τόσο ύψώνεται άπάνω από τη ζωή. Τόσο νοιώθει πιδ πολύ την άξία του, τόσο κατορθώνει νά κυτιάξη από ψηλά τη δυστυχία του. Τό 1812 τρομάζει τον κόσμο με δύο χαρούμενα άριστουργήματα, την έβδόμη και την όγδόη συμφωνία. Τό 1814 είναι τό κορύφωμα τής κοσμικής του δόξας. "Εφθασε στο σημείο νά τον προσκυνούν βασιληάδες. 'Απ' όλες τίς χώρες μαζεύονται οι ήγεμόνες για τό περίφημο συνέδριο που θά κρίνη την τύχη του Ναπολέοντος και τής Εύρώπης. 'Ο Μπετόβεν, πράγμα σπάνιο στη ζωή του, γράφει για την περίσταση τη «Νίκη του Ουέλλιγκτον» και την «'Ενδοξη στιγμή». Τά έργα αυτά, που δέ μπορούν νά συγκριθούν με τ' άριστουργήματά του, τον κάνουν ένδοξο. 'Ο κόσμος τρελλαινεται. Μέσα του ειρωνεύεται πικρά ό καλλιτέχνης. Στις βασιλικές συναναστροφές, που τον καλούν «άφίνει τους πρίγκηπες νά του κάνουν κόρτε», όπως καυχάται σ' ένα του φίλο.

'Από τό 1809 τρεις πρίγκηπες, ό μαθητής του Ροδόλφος, κι οι πρίγκηπες Κίνσκυ και Σόμπκοβιτς, του δίνουν ένα έτήσιο έπίδομα γιατί φοβήθηκαν για μιá στιγμή μήπως ζητήση άλλοθι την οικονομική έξασφάλιση και φύγη από τη Βιέννη.

ΟΝΕΙΡΑ ΑΓΑΠΗΣ

Τό 1810 ή άγάπη περνάει πάλι άπατηλή και φλογερή στην παράξενη ύπαρξή του. Ζητεί έπείγοντως από ένα του φίλο τό πιστοποιητικό

της βαπτίσεώς του. Ἄφινει νά καταλάβουν πῶς πρόκειται νά παντρευθῆ.

Τερέζα Μαλφάτι, κόρη ἑνὸς πλοῦσιου κτηματία . . . Ἐνα χαριτωμένο δεκαοκτάχρονο κορίτσι κι αὐτὴ. Στὸ τρελλό κυνηγητὸ τῆς εὐτυχίας, τὴν ἄρπαξε γιὰ μιὰ στιγμή. Μὰ τοῦφυγε κι αὐτὴ σάν τὴν Τζουλιέττα, σάν τὴν Τερέζα Μπροῦνσβικ, σάν τὴν Ἀμαλλία Ζέμπαλντ, λίγο ἀργότερα, τὸ 1812. Σκιές εὐτυχίας, πού τὸν φωτίζουν μιὰ στιγμή καὶ τὸν ἀφίβουν σὲ πιὸ πυκνὸ σκοτάδι.

Ὅλες αὐτὲς τίς γυναῖκες τίς ἀγαπάει ὁ καλλιτέχνης ὁμορφα, ποιητικά.

Ἔλεγε πάντα πῶς ὁ ἔρωσ χωρὶς τὸ ψυχικὸ ταίριασμα μένει κτηνώδης. Ἡ ἠθικὴ του ἦταν ἀμείλικτη, εἶχε κάτι τὸ πουριτανικό. Τὰ ὠραῖα του λόγια στὸ σημειωματάριό του, μᾶς φωτίζουν τὴν ψυχὴ του.

—Μόνο ἡ ἀγάπη μπορεῖ νά δώσῃ μιὰ ζωὴ εὐτυχισμένη. Θεέ μου, ἄφυσέ με πιά νά τὴ βρῶ. Ἄσε με πιά νά βρῶ αὐτὴ πού θά μὲ ἐνιοχύσῃ στὸ καλὸ. πού θά εἶναι ὅλη δική μου.

Ὅχι ὁμῶς ὅτι δὲν ἔχει νά παλέψῃ κι αὐτὸς ὁ μεγάλος μὲ τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Ἄλλα του λόγια, εἶναι χαρακτηριστικά.

—Ὁ ἀγῶνας μου θά εἶναι ἐναντίον τοῦ αἰσθησιασμοῦ μου.

Ὅπως καὶ στὴ ζωὴ τοῦ, ἔτσι καὶ στὸ ἔργο του, ἡ ἀντρίκεια δύναμη νικάει τοὺς ταπεινότερους πόθους, ἡ ψυχικὴ ὁμορφία, τὴν ὕλη. Μὰ ὁ ἀγῶνας καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο του, μᾶς πλημμυρίζει μὲ δέος τὴν ψυχὴ, παίρνει διαστάσεις τιτανομαχίας.

Α Θ Λ Ι Ο Τ Η Σ

Μετὰ τὸ μεσουράνημα, ἀρχίζει ἡ δύση καὶ ρίχνει τίς σκοτεινές της σκιές. Τὸ συνέδριο μὲ τ' ἀδιάκοπα γλέντια ξεχαρβάλωσε τὴ βιεννέζικη κοινωνία. Ὁ Ροσσίνι θριαμβεύει. Ἀρχίζουν νά βρίσκουν σχολαστικές τίς συνθέσεις τοῦ Μπετόβεν. Ἡ σύνταξη πού τοῦ ὑποσχέθηκαν οἱ τρεῖς πρίγκηπες, δὲν πληρῶνεται σχεδὸν ποτὲ τώρα, οἱ περιστάσεις κλόνησαν τὰ οἰκονομικά τοῦ κόσμου.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα σου, γράφει τώρα ὁ καλλιτέχνης. Δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νά εἶσαι ἄνθρωπος, δὲν εἶναι γιὰ σένα, μόνο γιὰ τοὺς ἄλλους, δὲν εἶναι γιὰ σένα ἡ εὐτυχία. Ὡ Θεέ, δόσε μου τὴ δύναμη νά νικήσω τὸν ἑαυτό μου, ἐμένα δὲν πρέπει νά μὲ δένη τίποτε μὲ τὴ ζωὴ.

Ἡ φτώχεια ἀρχίζει νά τὸν ἀπειλῆ. Γράφει τὸ 1818.

— Πένομαι σχεδὸν κι' εἶμαι ἀναγκασμένος νά φαίνομαι πῶς δε μοῦ λείπει τίποτε. Λίγα λόγια σπαρακτικά γιὰ δσοὺς ἔχουν ἰδέα τι θά πῆ φτώχεια καὶ χαμόγελο. Καὶ σὰ νά μὴν ἔφθανε ἡ φτώχεια κι' ἡ ἀρρώστεια γιὰ νά τοῦ φαρμακώσουν τὴ ζωὴ, τὴν περιπλέκει μόνος του θέλοντας νά κἀνῃ μιὰ καλὴ πράξη. Ἀπὸ τὸ 1795 εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὴ Βι-

έννη τὰ δύο του ἀδέλφια, πού τ' ἀγαπούσε τρυφερά. "Ἐπειτα ὁμως ἔκαναν ἀταίριαστους γάμους κι' οἱ προστριβές ἄρχισαν. "Ὅταν ἀργότερα, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του πεθαίνοντας ἄφησε ἕνα ὄρφανό, τὸ μικρὸ Κάρλ, ὁ καλλιτέχνης τὸ θεώρησε καθήκον του νὰ τὸν πάρῃ ἀπὸ τὴν ἀνάξια μητέρα του. "Ἀτέλειωτοι ἐκνευριστικοὶ δικαστικοὶ ἀγῶνες. "Ἐπὶ τέλους κατορθώνει νὰ τοῦ δώσῃ τὸ δικαστήριον τὸ παιδί. "Ἀπὸ τότε, ἡ ζωὴ τοῦ καλλιτέχνη ἀλλάζει παράξενα. "Ὅσοι τὸν ξέρουν, λένε πὼς ἡ διάθεσή του εἶναι χαρούμενη ἢ θλιμμένη, ἀνάλογα πὺ ὁ ἀνεψιός του τοῦ δίνει λύπες ἢ χαρές. "Ὅλη ἡ λαχτάρα γιὰ ἀγάπῃ, πὺ τὸν βασανίζει ἐφιαλτικὰ τόσα χρόνια, συγκεντρώνεται στὸν Κάρλ. Εἶναι εἰδωλολατρεία μὰ καὶ τυραννία αὐτῇ ἡ ἀγάπῃ. "Ὁ νεαρός δυσανασχετεῖ. "Ὅσο πάει παίρνει καὶ πιὸ στραβὸ δρόμο. Τὰ λόγια πὺ λέει ἀργότερα, εἶναι τρομερὰ καὶ χαρακτηριστικά.

— "Ἐγὼ χειρότερος, ἐπειδὴ ὁ θεὸς μου ἤθελε νὰ γίνω καλύτερος.

Μὲ χαρτιά, μὲ κρασί, μὲ κάθε εἶδους καταχρήσεις, προσπαθεῖ νὰ φέρῃ σὲ ἀπόγνωση τὸ στοργικὸ μὰ ἀκατάλληλο γιὰ παιδαγωγὸ θεῖο του. Τρομερὲς σκηνὲς γίνονται. Μιὰ μέρα, τὸ 1826, ὁ νεαρός φυτεῖ μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι του. Δὲν πεθαίνει. Μὰ γιὰ τὸ Μπετόβεν τὸ χτύπημα εἶναι τελειωτικό. Ποτὲ δὲν συνέρχεται ἀπὸ αὐτό. "Ἐτοί ἡ μοῖρα δὲν τοῦ εἶχε γραμμένο νὰ γνωρίσῃ μιὰ ἀληθινὴ στοργή. "Ὅλοι τὸν περιβάλλον ἔχθρικά. "Ἀτέλειωτοι διαπληκτισμοὶ μὲ τοὺς ὑπῆρτες του, φθείρουν τὴ μεγάλη του διάνοια, τοῦ ρουφοῦν τὴ ζωὴ. Μικροπεριστατικὰ βέβαια. "Ὁ ἄρρωστος ὁμως Μπετόβεν παθαίνεται, βασανίζεται.

Τὸ ἐξωτερικὸ του γίνεται ὅλο καὶ πιὸ παράξενο αὐτὸ τὸν καιρὸ Τὰ ροῦχα του σὲ κακὴ κατάστασι, τὰ γκρίζα του μαλλιά ἀκτένιστα, τὸ πρόσωπό του χλωμό. "Ὅταν περνάει στοὺς δρόμους τῆς γειτονίας του, ξεσκούφωτος τίς περισσότερες βροχερὲς ἡμέρες, σταματώντας καμμιά φορὰ σὰ ν' ἀκούῃ κάτι τρομακτικὸ, ἢ μουγκρίζοντας μιὰ μελωδία, μὲ τὴν ἰδέα ἴσως πὼς σιγοτραγουδεῖ, ὁ κόσμος τὸν κυτᾶζει περίεργα καὶ τὰ παιδιὰ φωνάζουν ἀλύπητα:

— "Ὁ τρελλός! "Ὁ τρελλός!

Εὐτυχῶς δὲν ἀκούει πιά τίποτε. "Ἀπὸ τὸ 1819 ἔχασε κάθε ἐπαφὴ μὲ, τοὺς ἐξωτερικοὺς ἤχους. Δὲ ζῆ σ' αὐτὸ τὸν κόσμον. Τὸ λέει ὁ ἴδιος:

— Τὸ βασιλεῖό μου βρίσκεται στὸν ἀέρα.

Οἱ μελωδίες πὺ τὸν συντροφεύουν τώρα, κάθε ἄλλο παρὰ ἀπελπισμένες εἶναι. Τὸ 1822 τελειώνει τὴ μεγάλη του «Ἐπίσημη λειτουργία» (Missa Solemnis). Κοντὰ σ' αὐτὴν, τίς τελευταῖες του σονάτες γιὰ πιάνο, τ' ἀθάνατα ἀριστουργήματα. Καὶ τὸ 1824 χαρίζει στὴν ἀνθρωπότητα τὴν. Ἐννάτη συμφωνία, τὸν ὕμνον τῆς Χαράς.

"Ὅσοι τὸν βλέπουν, ὅσοι ξέρουν τὴν ἐρημιὰ του καὶ τὴ δυστυχία